

**Zăbrăuți:
Differences and
Divergences in an
Urban Community**

**A Case Study on a Roma
Community in Bucharest**

MARIAN PREDA COSIMA RUGHINIȘ

This case study presents and analyses characteristics, divergences and conflicts of a very poor urban community from Bucharest.

The members of the community are, in majority very poor gypsies but some Romanians are also living together with them. The neighbors of the analyzed community are Romanians and various divergences or, sometimes conflicts have come up in that area. The

article starts with theoretical frame of the subject and with a short presentation of the history

and the geography of Zăbrăuți community. Three groups of subjects have been identified in the study.

They have been compared on various dimensions.

Starting from differences between the three groups using qualitative data resulted from focus groups and individual interviews we identified types of conflicts. The conflicts significant for the community as a hole were analyzed. The last section of the study is focused on the potential solutions for the conflicts, as the subjects have suggested or the authors of the study identified them.

ZĂBRĂUȚI: DIFERENȚE ȘI DIVERGENȚE ÎNTR-O COMUNITATE URBANĂ

**Studiu de caz asupra unei
comunități de rromi din București**

Introducere

Aflată în plină perioadă de criză economică, în plin proces de tranziție de la comunism și economie de comandă la capitalism și economie de piață, România se confruntă cu o multitudine de conflicte generate în special de costurile mari (economice și sociale) ale tranziției. În această diversitate de conflicte, cele în care, sub diverse forme, au fost implicați cetățenii români de etnie rromă (tigani) s-au individualizat drept o categorie importantă. Datorate fie nivelului de trai foarte prost al unui segment semnificativ al populației rromani, fie diferențelor culturale, aceste conflicte au fost facilitate și de lipsa de implicare a autorităților. Importanța lor a fost adesea exagerată de înclinația către senzațional și de superficialitatea mass-media. Desigur, Bucureștiul nu face excepție, sectorul 5 fiind, în virtutea compoziției etnice, una dintre zonele sale cu un potențial conflictual ridicat.

Articolul de față este rezultatul unui studiu de caz realizat în primăvara anului 1999 într-o comunitate urbană formată în majoritate din rromi, amplasată pe Aleea Zăbrăuțului din sectorul 5¹.

Cercetarea, realizată de autorii articolelor, a fost comandanță și finanțată de Primăria Sectorului 5, ca parte a proiectului "Reevaluarea încrederii între români și tigani în cadrul sectorului 5 al municipiului București", coordonat de M. Ciupercescu, directorul Direcției Sociale și de C. Chirita, primarul Sectorului 5.

Necesitatea unor astfel de cercetări exploratorii derivă din următoarele cauze:

- lipsa de experiență a societății românești (atât a instituțiilor, cât și a individualizilor) în a identifica, preveni sau atenua conflictele apărute în societate;
- specificul perioadei de tranziție, marcată atât de apariția și agravarea unor probleme sociale, cât și de schimbări majore atât la nivel instituțional cât și în viața cotidiană a cetățenilor;
- interesul mass-media de a difuza teme senzaționale la care se adaugă lipsa de informare a jurnaliștilor și publicului; acestea au condus la realizarea unor campanii de presă care au prezentat în mod simplist conflictele sociale, insistând nu pe cauzele reale, ci pe cauze aparente, cum ar fi apartenența etnică. Ca urmare, conflictele în care au fost implicate grupuri sau comunități de rromi au fost cel mai adesea prezentate facil, drept conflicte între rromi și "ceilalți", eticheta de "conflict interetnic" venind de la sine.

Obiectivele pe care ni le-am propus la startul cercetării de teren au fost:

1. Identificarea unor conflicte concrete apărute în zona Zăbrăuți între rromi și români sau între persoane sau grupuri de aceeași etnie;
2. Identificarea surselor sau cauzelor concrete care au condus la declanșarea acestor conflicte și eventual la escaladarea lor;
3. Identificarea, împreună cu subiecții, a unor posibilități de prevenire și evitare a conflictelor, sau cel puțin de atenuare a lor;
4. Construirea unei tipologii a conflictelor din zona Zăbrăuți.

Metodologia cercetării

Am considerat că cea mai potrivită metodă pentru atingerea obiectivelor de cercetare stabilite anterior este interviul de grup focalizat (focus group)¹. Am realizat, ca urmare, o serie de trei interviuri,

cu trei grupuri țintă:

1. femeile din "ghetoul" Zăbrăuți (după cum îl denumesc locuitorii însăși);
2. bărbații din ghetoul Zăbrăuți;
3. locuitorii din blocurile proprietate personală de pe aceeași stradă (foste proprietăți Metrorex).

Interviurile de grup focalizate (focus-groups) fac parte dintre metodele de cercetare calitative, utilizate frecvent în ultima vreme mai ales cu scop explorator. Ele nu au gradul de reprezentativitate al cercetărilor cantitative realizate pe bază de eșantion, dar sunt foarte relevante pentru tipurile de probleme ale categoriei de persoane chestionate. Mai simplu, opiniiile participanților la discuțiile noastre sunt cu certitudine împărtășite de mulți locuitori din Zăbrăuți, fără a putea preciza cu exactitate proporția lor în totalul populației din zonă.

- Condițiile esențiale pentru o aplicare eficientă a acestei metode au fost îndeplinite:

- Am avut între nouă și unsprezece participanți în fiecare grup;

- Toți participanții și-au exprimat opinile referitoare la temele puse în discuție conform ghidului de interviu;

- Atmosfera a fost destinsă, relaxată, participanții fiind tratați cu răcioritoare și gustări și fiind recompensati finanțar pentru timpul consumat;

Am încercat să recrutăm participanții astfel încât, pe cât posibil, în interiorul același grup să nu existe relații de rudenie, prietenie sau adversitate. Totuși, datorită dimensiunilor reduse ale comunității, unii dintre participanți se cunoșteau anterior.

Structura articolului

După precizarea cadrului teoretic, am descris coordonatele istorico-geografice ale zonei Zăbrăuți. În prezentarea comunității am identificat trei grupuri, pe care

le-am comparat pe mai multe dimensiuni. Pornind de la diferențele dintre grupuri, pe baza interviurilor, am clasificat divergențele în mai multe tipuri de conflicte. Am analizat apoi conflictele semnificative pentru comunitate ca întreg. În final am identificat câteva posibile soluții, prin analiza și combinarea celor semnalate de participanții la discuție.

Istoricul și coordonatele geografice ale zonei Zăbrăuți

Zăbrăuți este o vecinătate compusă dintr-un "ghetou" (după cum îl denumesc chiar locuitorii) și trei blocuri proprietate personală. Zăbrăuți este o comună localizată mai degrabă central, din punct de vedere geografic: ea se află la o stație de autobuz distanță față de stația de metrou Eroii Revoluției. Vecinătatea mai largă este o zonă rezidențială îngrijită, pe de o parte, și cartierul Ferentari (a cărui caracteristică este densitatea relativ mare de populație români), pe de altă parte.

Ghetoul

Ghetoul este o vecinătate compusă din patru blocuri de patru etaje, cu 16 garsoniere pe etaj. Blocurile au fost propuse spre demolare, dar după '90 proiectul a fost uitat. Blocurile au fost vandalizate, și apoi ocupate de noi locatari. Pentru fiecare nou venit, "locuința" constă din patru pereti goi-goluți: fiecare a trebuit să îl umple cu propriul efort. Inițial blocurile au fost goale, dar treptat s-au aglomerat. Camerele au ajuns să fie vândute, fără acte desigur. În prezent nu există nici o cameră liberă în aceste blocuri, iar camerele eliberate se ocupă imediat.

În comunitate s-a desfășurat Programul Pilot al Programului Națiunilor

Unite pentru Dezvoltare (PNUD) de Eradicare a Sărăciei. Printre rezultatele acestui program se numără:

- legalizarea locuirii, prin contracte sociale de închiriere de un an (cu colaborarea Primăriei Sectorului 5);
- constituirea unei Asociații de Locatari legale – proces în curs de finalizare;
- introducerea apei curente reci în blocul P8, și repararea instalațiilor de la subsol pentru apă rece pentru celelalte blocuri;
- alcătuirea "Cooperativei de Consum Zăbrăuți", cu 19 membri fondatori, care actualmente își așteaptă codul fiscal;
- pentru creșterea accesului la educație a copiilor din ghetouri s-au alcătuit clase speciale pentru ei în școală și grădiniță cea mai apropiată; copiii preșcolari au acces la grădiniță gratuită;
- amenajarea unui palier (parterul blocului P3) în care se vor afla: o secție de Poliție, un dispensar, un centru de alfabetizare, sediul Cooperativei de Consum;
- amenajarea unui teren de sport în Zăbrăuți;
- curățirea gunoiului menajer acumulat în spațiile dintre blocuri, în gramezi care ajungeau până la etajul I.

Dintre toate obiectivele propuse, curățirea gunoiului a fost cea mai problematică: există în continuare locatari care preferă să își arunce gunoiul pe fereastră, decât să îl arunce la pubele. Deși acestea sunt ridicate periodic, și în ciuda curățeniei pe care oamenii o fac atât în interiorul căt și în exteriorul blocurilor, Zăbrăuți este o zonă foarte poluată cu deșeuri menajere.

Una din realizările mai puțin vizibile ale programului este constituirea unei structuri de autoritate și de reprezentare în comunitate. Zăbrăuțiul (mai precis comunitatea care locuiește în ghetou) are doi reprezentanți în relațiiile cu autoritățile, membri ai asociației Comitet de inițiativă: Dl. Boboleanu și Dl. Bușă. Aceștia sunt partenerii principali de interacțiune ai PNUD, Primăriei, Poliției, IDEB etc., me-

diind relațiile cu comunitatea. Ei sunt de asemenea cei care colectează fondurile comunității (plata curentului electric, realizată o singură dată până acum, și plata periodică a întreținerii). Taxa de întreținere pentru camerele din Zăbrăuți este de 10.000 lei. Actualmente nu există în ghetou o asociație de locatari legal constituită: în lipsa acestei legalități, cuvântul celor doi lideri are valoare de garanție.

Principalele probleme ale locuitorilor din ghetou sunt:

1. Lipsa curentului electric: blocurile componente ale ghetoului nu sunt răcordate la rețea de electricitate. Curentul este furat prin conectare ilegală la stâlpul de tensiune din apropiere. Mulți dintre locuitori au trebuit să plătească sume de aproximativ 400.000, în contul acestui consum ilegal, care este totuși contorizat "pe blocuri". Plata nu a fost însă suficientă pentru rezolvarea problemei. Legalizarea consumului de curenț este posibilă numai în momentul în care rețea electrică a clădirilor este înlocuită și un număr suficient de mari de locatari dintr-un bloc (cel puțin douăzeci) își fac mutația pe buletin. Nici una dintre condiții nu s-a realizat; recablarea clădirilor este foarte scumpă, iar oamenii, deși au primit contractele de închiriere, nu și-au făcut totuși mutația pe buletin.

2. Lipsa apei curente (la trei din patru blocuri);

3. Mizeria, gunoiul;

4. Furturile;

5. Scandalurile, zgromotul.

O caracteristică importantă a acestei comunități este migrația foarte ridicată. Condițiile de locuire fiind foarte dificile, ghetoul din Zăbrăuți este pentru mulți oameni o soluție de urgență, din care încearcă să iasă cu toate puterile. Alți oameni pleacă de nevoie și nu de voie – pierzându-și chiar și locuința de aici. Stabilizarea populației este unul dintre obiectivele principale ale PNUD și Primăriei Sectorului 5.

Blocurile "Metrorex"

Cele două blocuri "Metrorex" au fost inițial în proprietatea metroului, care însă le-a "abandonat". Blocurile au trecut printr-o perioadă de a-legalitate, precum ghetoul. Diferența era că ocupanții lor avuaseră inițial contracte de închiriere. Confruntați cu lipsa unui statut legal al locuirii, aceștia s-au mobilizat și au organizat proteste colective la Primărie și în mass-media:

"(...) până să obținem casele, să le cumpărăm, am umblat destul de mult pe la Primăria sectorului 5, pe la Primăria Capitalei, la domnul Primar general... Se plăcțise..."

- Păi când ne vedea...

- Dl. Chirșă (primarul sectorului 5, n.n.) vrea să le tină ca locuințe sociale... Am cerut de multe ori ajutorul la PRO TV, la diferite cotidiene: "Evenimentul Zilei"...

- (...) Am fost de vreo trei-patru ori împreună la Primărie, toți locuitorii am fost la Primărie, la Dl. Primar general Lis...

- Cu femei, cu copii...

- Cu copii în brațe!"

(din discuția Grupului 3)

Aceste blocuri sunt compuse din garsoniere și apartamente de două camere. Datorită schimbărilor de statut și a vecinătății, și aici au existat și mai există încă probleme de infrastructură: debranșarea de la rețea de curenț, oprirea telefoanelor, întârzierea reparațiilor. Capacitatea de mobilizare a locatarilor a funcționat însă și în aceste cazuri:

"(...) Deci eu am depus vreo patru memorii la RomTelecom până acum, pe tema asta (linile sunt defecte, n.n.) Am fost la Dl. Primar Chirșă și am obținut promisiunea: "Da dom'le, până pe zece am dat termen la băieți să vă facă telefoane". Mai mergem acum marți în audiență. Am zis că mergem așa în fiecare marți până să se sătura de noi și or spune: «Hai mă, să-le la ăsta!»"

Descrierea comunității

Cine sunt locuitorii Zăbrăușului, și de ce au venit în această zonă? În mod previzibil, identitățile și traiectoriile diverselor locatari se distribuie în tipare foarte diferite.

Ghetoul

În "ghetou", marea majoritate sunt romi, din diverse neamuri: spoitori, ursari, tigani români, corbeni etc. Există însă și o minoritate semnificativă de români.

Ghetoul este locuit fie de tinere familii care nu au avut de la bun început nici o locuință, fie de familii care și-au pierdut într-un fel sau altul casa. O minoritate semnificativă și-a pierdut-o când a încercat să o vândă, fiind înselați de așa zisul "agent imobiliar" sau chiar de cumpărător. Divorțul este o alta cale de a ajunge fără locuință. Există, de asemenea, și familii care și-au vândut locuința pentru a rezolva diverse probleme financiare – datorii, credite etc. Unii dintre locuitori au venit din provincie, în căutarea unor șanse mai bune de viață. În general venirea în ghetou a fost precedată de o perioadă de locuire cu chirie la particulari; instabilitatea locuirii și costul excesiv i-a determinat însă pe oameni să prefere ghetoul, odată ce au aflat de existența lui. Marea majoritate a celor ce stau aici și-au cumpărat dreptul de a ocupa o cameră de la ocupantul precedent sau, mai ales în cazul primilor veniți, de la mafia locală angajată în comerț cu camere. Primii stabiliți în ghetou și-au chemat rudele aflate într-o situație similară, formându-se astfel rețele de rudenie.

Blocurile "Metrorex"

Blocurile "Metrorex" sunt locuite în majoritate de actuali sau foști angajați ai Metrorex. Locuitorii sunt fie români (în mare parte majoritate) fie "tigani româ-

nizați". Locuitorii sunt proprietari legali ai apartamentelor. Unii dintre ei le-au cumpărat de la primărie, în timp ce alții le-au cumpărat ulterior de la proprietarii initiali.

Structura comunității

Din descrierea anterioară se observă că principalele două categorii de locuitori din Zăbrăuș sunt locuitorii ghetoului și locuitorii "Metrorex". Aceștia au urmat traiectorii diferite pentru a ajunge în comunitate. Situația lor locativă este de asemenea polarizată. Deși vecini teritorial, ei aparțin unor "spații sociale" distincte. Dimensiunile care definesc în mod esențial aceste spații sunt:

1. Delincvența individuală;
2. Delincvența structurală (ilegalitatea locuirii; acces ilegal la servicii precum electricitate, apă curentă, salubritate; utilizarea unei adrese expirate în interacțiunea cu autoritățile etc);
3. Investiția în bunuri publice – statutul blocurilor, curățenia mediului înconjurător, infrastructura blocurilor.

Aceste trei dimensiuni esențiale se regăsesc în Graficul 1.

Spațiul social al ghetourilor nu este însă omogen: există alte câteva dimensiuni care îl polarizează, conturând astfel identitatea actorilor principali ai conflictelor:

Cele două categorii de locuitori ai ghetourilor sunt descrise în mod previzibil de toate aceste dimensiuni, toate rezultatele valorizate pozitiv fiind apanajul uneia dintre categorii.

"- Operatorul de interviu (O): și care e diferența între cei care fură și ceilalți?

- Sunt unii care muncesc cinstit, au familii, au tot. (...)

- Am observat care este diferența între a fi o hainană și a fi un familist convins (...)

- O: Deci familiștii sunt mai civilizați?

ZĂBRĂUȚI: DIFERENȚE ȘI DIVERGENȚE

Tabelul 1

Dimensiuni care polarizează comunitatea ghetourilor

Dimensiune	Caracteristică	Valori polare
Adaptare la sistemele economic și legal	Structura surselor de venit	Venituri stabile / instabile, legale / ilegale
	Vulnerabilitate la riscuri sociale	Vulnerabilitate redusă / crescută
Politică	Capacitatea de mobilizare pentru apărarea intereselor proprii	Capacitate crescută / redusă
Integrare socială	Tradiționalism sau modernitate privind integrarea formală în societate și aplicarea justiției	Modernitate / tradiționalism
	Integrarea în rețele sociale (contacte cu autoritățile și vecinii)	Integrare puternică / slabă
Cultură, atitudini	Elemente ale "culturii săraciei"	Absente / prezente
	Disponibilitatea de a investi în bunuri publice și resurse umane	Disponibilitate crescută / redusă

- Da, de obicei. Pe când așa, îla care e singur și n-are nici un fel de grija, ce zice?...

- Care a apucat și a mai învățat cătuși de puțin ceva, se cunoaște. În rest nu știu carte, nu au învățat nimic, sunt sub orice critică, n-avem ce să cerem de la acești oameni. (...)

- Oricum ar fi ei, din ce am observat eu, că sunt de treabă, muncitori, familisti... nu și educă copiii. (...)

- Eu nu înțeleg un singur lucru - nu mergi la școală, mă. Cum poate să fie educat dacă nu merge la școală. Să zic o parte dintre ei mai merg, dar restul nu, și sunt exagerat de mulți. "

Apare astfel un fenomen de categorizare multiplă (Bourhis et al., p.151): încruzișare a unor criterii valorizate neechivoc astfel încât categoriile rezultate sunt consistente: în cazul de față, este

vorbă despre "cei buni" și "cei răi":

- O: Spuneați că sunt unii care sunt mai civilizați...

- Da, dar sunt prea puțini față de ceilalți, deci...

- Îi domină majoritatea.

- și predomină ția care sunt mai răi, răutatea predomină bunătatea.

- Acolo e vorba de lupta dintre bine și rău..."

(din interviul grupului 3 Metrorex).

Vecinătatea Zăbrăuți este, prin urmare, divizată în trei categorii de actori, rezenidenți ai unor spații sociale distincte, după cum rezultă din graficul 1.

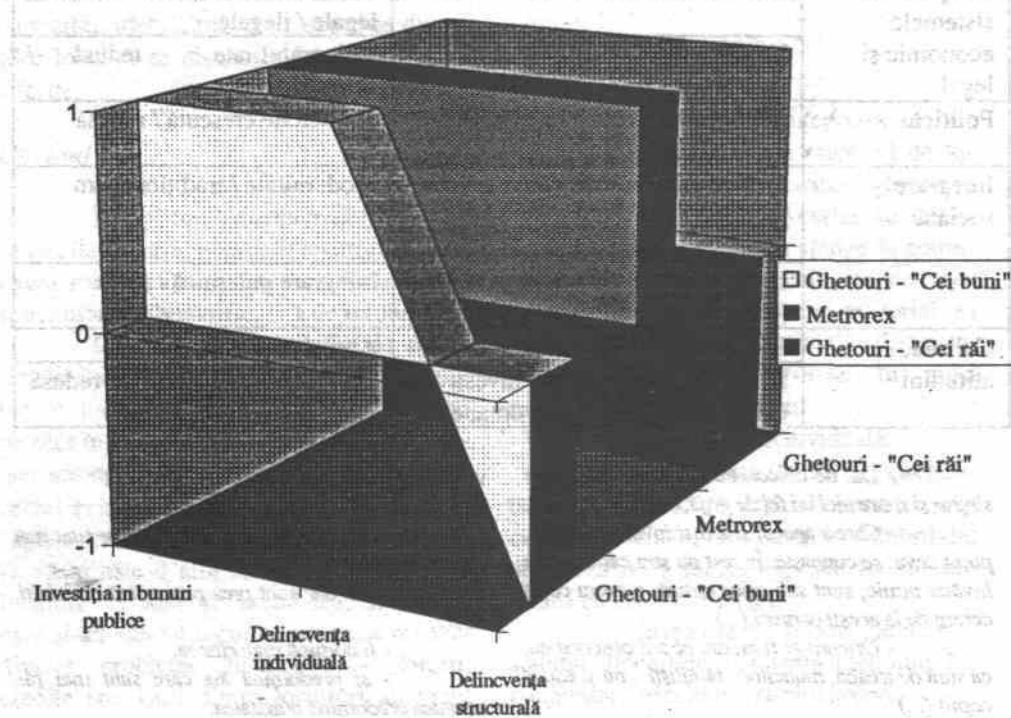
Tabelul 2

Stereotipuri: "cei buni" și "cei răi"

Cei buni	Cei răi
Venituri stabile și legale	Venituri sporadice, predominant ilegale
Familist (cu responsabilități)	Nefamilist, singur
Interes pentru educație și igienă	Dezinteres pentru educație și igienă
Investiții în bunuri publice	"Free-rider-i": consum clandestin al bunurilor publice

Spații sociale în Zăbrăuți

Graficul 1

Delincvența individuală este principala dimensiune care indică potențialul conflictual dintre categorii, fiind urmată de investiția în bunurile publice. Delincvența structurală nu este în sine cauză a tensiunilor: de altfel, și locuitorii Metrorex au avut această experiență, chiar dacă într-o măsură mai mică. Nu ilegalitatea locuirii și a consumului este ceea ce produce tensiuni, ci iraționalitatea acestui consum, lipsa unei preocupări pentru normalizarea situației chiar în cadrul coordonatelor ilegale:

"... vecinii știu cu cât greu am alergat, am adus cablu de am făcut branșarea de la blocul vecin în

perioada propriei "clandestinități", n.n.). Deci, n-am fi avut îndrăzneala un singur fir să tragem de la rețea din stradă, iar ei au sute de fire.

- Eu le-am pus un robinet dom'le la o cămăra d-aia unde curgea apa încontinuu, le-am pus un robinet să dea drumul la apă, să nu curgă apa încontinuu, și l-am pus astăzi și până mâine dimineață n-a mai fost. N-am cerut la nimene nimic: "Uite mă, îl pun ca să vă luati și voi apă frumos".

- E vorba de consum.

- Când vezi cum curge atâta apă degeaba te doare sufletul, să știi că pentru fiecare picătură care se consumă plătești. La ei, consumă energie – nu plătesc, apă nu...

- Nu plătesc nimic – nimic.

- Noi suportăm."

Care este însă percepția locuitorilor din ghetouri despre ei însăși (in-group-ul locativ)? Observăm o apariție sistematică a bias-ului actor / observator. Acest bias constă în faptul că "un actor își percepce cel mai adesea propriul comportament ca răspuns la o situație, în timp ce un observator atribuie același comportament dispozițiilor personale ale actorului" (Deschamps & Beauvois, p.84). Astfel, în timp ce locatarii Metrorex accentuează "mentalitatea" în justificarea actelor deviante și a stilului de viață general al vecinilor de vis-à-vis, locuitorii ghetourilor însăși accentuează condițiile grele de viață: somajul, sărăcia, lipsa facilităților de locuire.

"Sunt prea mulți nou-născuți și prea mulți bani se dau pe lapte, și dacă copilul îlă n-are lapte tac'șe și obligat să se ducă la furat, sau să dea în cap, ca să poată să-i cumpere lapte."

- Sau e o cutie 80 de mii!

- Că salariul vine pe 15 și copilul îlă plângе pe 13.

- Până acum am respectat.

- Am dat 100 de mii pe medicamente pentru copii.

- O : (...) Cum se descurcă lumea cu banii pe aici ?

- Sunt mulți care n-au ce să mănânce zile întregi.

- Alții care nu știu să se descurce să facă un ban...

- Nu poți să știi buzunarul la nimenei.

- O : După părerea ta cum se descurcă cei care nu prea au bani în Zăbrăuți?

- Se duc după sticle, se chinuie prin gunoai...

- Se împrumută...

- Ia bani cu dobândă ; nu are de cameră...

- O : Toate doamnele sunt casnice?

- (Râseste) casnice: vedem de copii, nepoți...

- Vi se pare nepotrivită, caraghioasă întrebarea?

- Nu, nu...

- Ati încercat să va angajați?

- Da, dar acum se cere școală, chiar și cei cu meserii nu au loc de muncă. Ca femeie de serviciu la un restaurant etc, se cere să fii tânără.

Cu două - patru clase și la 43 de ani..."

Pe lângă accentuarea determinanților inevitabile ale contextului social, interlocutorii noștri recurg de asemenea la strategii de delimitare de grupul general al locuitorilor din ghetouri și al tiganilor:

"O. Pentru că ne-am cunoscut acum, care credeți dvs. că sunt cele mai importante probleme ale zonei Zăbrăuți în general, nu numai la dvs., ale zonei, ale tuturor vecinilor?"

- Locuiesc aici de 5 ani și am tras și noi grădini. În primul rând ar fi rugămintea noastră să fim și noi văzuți mai bine pentru că noi nu suntem văzuți cum sunt alte persoane; cine aude de Zăbrăuți toată lumea zice "cioare, tiganii care fură, care sparg". Nu toți suntem una și aceeași."

D. Irimia, în urma propriilor cercetări asupra identității sociale a romilor din Zăbrăuți, accentuează identitatea problematică pe care o au locatarii ghetourilor: "Atât cei care s-au definit ca tigani români și ceilalți interlocutori au perceput acut și precis stereotipurile negative aplicate de români și au protestat față de identitatea heteronomă negativă care le este atribuită și care-i transformă într-un grup agregat, în care identitatea personală nu este vizibilă" (Irimia, studiu nepublicat). De asemenea, jocul atribuirilor este prezent pentru a justifica eventualele comportamente deviante. De exemplu, T. crede că:

"aici în Zăbrăuți majoritatea sunt amărăți, și chiar dacă au cazier (cazul lui) nu înseamnă că sunt infractori. A fost odată, ai făcut-o poate de sărăcie sau te-ai îmbărligat cu cineva. Că la început vin niște prieteni, îți propun, îți spun că-ți dai niște bani și tu nu-ți dai seama ce înseamnă aia..."

Iată și o altă mărturie convergentă cu cele discutate mai sus, aceasta aparținând unei femei din același grup:

"Se spune așa în modul românesc, tiganii că-i la pușcărie... Da' se pune întrebarea, tiganii de ce ajung la pușcărie? Păi dacă nu mai

are unde să muncească! Era mai bine pe timpul lui Ceaușescu. Te băga la pușcărie dacă nu munceai. Da' acumă!'"
(Irimia, studiu nepublicat).

Am distribuit locuitorii Zăbrăuții în trei spații sociale. Fiecare spațiu este caracterizat de identitatea socială proprie, cu cele două fețe ale ei: hetero-atribuită și auto-construită. Identitatea romilor oscilează între stereotipul "celor răi" și identitatea exceptională a "celor buni". Locuitorii "Metrorex" operează cu ambele identități, pe care le alocă unor segmente diferite de populație – deși granițele dintre

acestea nu sunt foarte clare. Jocul celor două imagini este amplificat de condițiile privind "contextul defavorabil" introduse de interlocutorii din ghetouri.

Stereotipurile mediază interacțiunea locatarilor din Zăbrăuți, și sunt la rândul lor (in)formate de aceasta. Care sunt conflictele tipice, exemplare din comunitate?

Vom analiza în continuare tipurile principale de tensiuni și conflicte din Zăbrăuți în funcție de părțile angajate și de miza pusă în joc:

Tabelul 3

Dimensiuni ale spațiilor sociale în care sunt distribuiți locuitorii zonei Zăbrăuți

Caracteristici ale dimensiunilor	Zăbrăuți – « Metrorex »		Zăbrăuți –> Ghetouri »	
			“Salariați”	“Nu muncesc”
Poluarea mediului imediat	Traекторia obținerii locuinței	Locuință de serviciu Cumpărarea legală a unui apartament	Ocupare sau cumparare ilegală a unui apartament	Ocupare sau cumparare ilegală a unui apartament
Relațiile cu furnizorii de servicii pentru locuință		Scăzută	Ridicată	Ridicată
Interacțiuni cu Poliția		Conform legii	Ilegale (nereglementate)	Ilegale (nereglementate)
Surse de venit din...	Sector formal / informal	Sporadice	Sistematice (perioada raziilor)	Sistematice (perioada raziilor)
	Ocupație permanentă / ocazionale	Sector formal	Mixt	Sector informal
Vulnerabilitate la riscuri sociale		Ocupație permanentă	Mixt	Ocupație ocazională
Capacitatea de apărare a intereselor	Redusă	Moderată	Ridicată	
	Din interior	Din exterior și din interior	Din exterior și din interior	
Integrare în rețele sociale	Capacitate de agregare a intereselor	Ridicată	Moderată	Reducă
	Autorități	Integrare formală directă	Integrare formală mediata	Integrare formală mediata Integrare informală directă

	Vecini imediați	Integrare ridicată	Integrare moderată	Integrare moderată
Tradiționalism / modernitate în...	Atitudine față de caracterul formal al proprietății	Modernă (preocupare majoră)	Modernă (îngrijorare)	Tradițională (indiferență)
	Atitudine față de caracterul formal al actelor de identitate	Modernă (normă general acceptată)	Modernă (normă general acceptată)	Tradițională (indiferență)
	Aplicarea justiției	Justiție modernă	Justiție modernă	Interpretarea justiției moderne în spiritul celei tradiționale
Dimensiuni ale «culturii săraciei»	Stabilitatea cuplului și oficializarea căsătoriei	Ridicată	Moderată	Reducă
	Orientare prezenteistă	Reducă	Reducă	Ridicată
	Auto-izolare / mobilitate teritorială	Mobilitate	Mobilitate	Auto-izolare
Disponibilitate de a investi în ...	Bunuri comunitare	Ridicată	Ridicată	Scăzută
	Resurse umane (educație, sănătate)	Ridicată	Ridicată	Scăzută
	Igiena locuinței	Ridicată	Ridicată	Scăzută

Tipuri de conflicte

În analiza interacțiunilor conflictuale din zona Zăbrăuți ne referim la un continuum de atitudini și interacțiuni: suspiciuni, amenințări, marginalizare și

excludere, violență verbală, violență fizică.

Care sunt mizele conflictelor din Zăbrăuți? În ce măsură sunt ele punctuale, sau de amploare?

Tabelul 4

Mize ale conflictelor din Zăbrăuți

Resurse	Tip conflict	Tip interacțiune
Resurse rare:	Furturi	Joc cu sumă constantă
- bani, bunuri, acces ilegal la electricitate	Violență verbală și / sau fizică	Competiție
- camere		
- prestigiu, renume ("a fi smecher")		
- putere		

Bunuri publice (responsabilități)	Absenteism urmat de violență verbală și / sau fizică Suspiciuni, urmate eventual de violență verbală și / sau fizică	Joc cu sumă variabilă Competiție sau cooperare
Drepturi	Marginalizare / excludere urmată de violență verbală și / sau fizică Neîncredere, urmată eventual de violență verbală și / sau fizică	Joc cu sumă variabilă Competiție sau cooperare

Tabelul 5

Tipologie a conflictelor în zona Zăbrăuți

	Locuitori ghetouri	Locuitori blocuri Metrorex	Autorități	Lideri	Partida Rromilor	Intruși ³	Alții
Locuitori ghetouri	Conflicturi - Furturi - Barbut - Datorii - Conflicturi copii - Distribuție resurse și res- ponsabilități comunitare	- Conflicturi copii - Furturi - Mizerie - Cerșit (colinde) - Consum irational al celor din ghetouri	- cu funcționarii Poliției - cu funcționarii alor instituții (Primărie, CONEI, școală, dispensar)	- suspiciuni - violență - amenințări - evacuări	- propa- gandă, manipulare	- furturi - scan- daluri	- stigma- tizare
Locuitori blocuri Metrorex		-()	- cu funcționarii Poliției	--	--	- furturi - scan- daluri	- stigma- tizare
Autorități			Poliție vs. Primărie, PNUD	--	--	--	--
Lideri					Conflict de putere și autoritate	--	--
Partida Rromilor					--	--	--

Tipuri de conflicte relevante pentru
întreaga comunitate

Dintre conflictele de mai sus, ne oprim pentru o analiză mai detaliată a celor șase tipuri care implica întreaga comunitate:

Tipul 1:	Conflict de vecinătate;
Tipul 2:	Conflict cu reprezentanți (funcționari) ai unor instituții publice;
Tipul 3:	Conflict între membrii unor comunități și liderii lor interni (comunitari) sau externi (lideri politici);
Tipul 4:	Conflict între liderii unor comunități și liderii politici;
Tipul 5:	Conflict cu intrușii / datorate intrușilor;
Tipul 6:	Conflict datorate stigmatizării.

Tipul 1: Conflict de vecinătate

Micile furturi sunt foarte frecvente în zona Zăbrăuțui. Nimici nu este imun, și este nevoie de vigilanță constantă pentru a reduce riscul. În ghetouri, unde ușile sunt improvizate și rufele se usuca afară riscul este considerabil mai crescut. Autorii furturilor sunt uneori bănuiti, dar, în general, greu de dovedit; probabil că majoritatea fac parte chiar din comunitate. Furtul poate să se exercite asupra unor obiecte singulare, dar poate în egală măsură să vizeze toate obiectele dintr-o casă: povestirile despre camere propriu-zise golite sunt frecvente. Locuitorii cei mai vulnerabili nu sunt neapărat cei mai avuți, deoarece acești au și sisteme de protecție mai solide (uși la cameră și la hol, înțelegeri cu vecinii pentru supraveghere reciprocă a caselor). Furturile provoacă mai ales tensiuni, în măsura în care în general nu se ajunge la confruntare directă. Există însă și cazuri de conflict cu hoțul, prins la locul faptei sau identificat ulterior:

- (...) I-a luat cerceii din ureche și a fost nevoită să-mă săracă... la disperare... a intrat în bloc, acolo, și până la urmă au recunoscut și i-au returnat cerceii.

Mizeria, miroslul provocate de aruncarea gunoiului lângă bloc (direct pe fereastra) de către unii locuitori determină nemulțumirea vecinilor lor. Mediul este resimțit și ca o primejdie – fiind un “focar de infecție”, și existând pericolul de electrocutare.

- O: Cum va avea cu cei din blocurile vecine (blocurile Metrorex, nn.)?

- Din cauza gunoiului fac și vecinii guri.

- Răd de noi că suntem mizerabili. Da, așa este, sunt gunoie pentru că se aruncă pe geam. Toate de la noi sunt. S-a făcut curat cu macarale, lame, dar nu se respectă. I-am sfătuuit, dar nu se înțelege.

(Interviu de grup, Ghetouri)

- O: Care sunt, după părerea dvs., cele mai importante probleme cu care se confrunta oamenii din zona? Deci, și în Zăbrăuț și în general, în zona dvs., acolo?

- E foarte simplu – datorita blocurilor ale cărora sunt în paragină de ani de zile și sunt ale nimănui, după părerea mea, ca să zic așa, sunt fără acte, deci n-au nici un Dumnezeu, ne creează o sumedie de necazuri. De exemplu, fetita mea vine de la școală, o trage de ghozdan, era să-i ia căciula din cap, și băga mâna în ghozdan...

- O: Cine? tiganii?

- tiganii, romii. Daca trimiți băiatul la pâine și bat, și iau banii. Trebuie luate niște măsuri pentru că nu se mai poate.

- Dumneavoastră nu cunoașteți zona, n-ai fost niciodată acolo; numai aspectul alăt e ceva izbitor.

- E un focar de infecție.

- Si, plus de asta, un real pericol, adică vorbesc de electricitate. Ați văzut ce e acolo? Fire... ei nu au curent electric și, practic, își ia fiecare singur de la stâlp, de la strada, sunt numai fire și furioare. Acum câteva zile a căzut un fir și s-a curenat, tot de-al lor, un copil, s-a electrocutat.

- Jos gălăgie, nu ai liniște, nu ai...

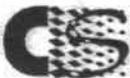
- Nu mai spun că blocul nostru, scara noastră, e toaleta lor. (...)

- Nu mai spunem că ne-au furat ușile de la bloc. Avem niște uși care comunică cu holul, ne-au furat toate ușile. (...) Nu mai spun papucii de la ușă, asta e ceva...

(Interviu de grup, Metrorex)

Certurile și bătările “în joacă” între copii, precum și faptul că unii copii cer sau le fură banii de buzunar altora conduc la certuri între părinți. De fapt, conflictele pornite de la copii par să fie cele mai frecvente. Adulții au strategii eficiente de evitare a conflictelor, spre deosebire de copii. Transformarea conflictelor dintre cei mici în conflicte între adulți este atribuită de locatarii “Metrorex” unei mentalități specifice de apărare necondiționată a proprietății lor, și chiar unei intenții de provocare:

- O: Dar personal, v-a mai agresat, v-a mai înjurat?

- Nu, cu persoane mari, cu adulții n-am avut probleme, în schimb cu copiii, e dezastru cu ei.

- și îți spune dacă te iezi de el: "lasă că vin cu cutare și..."

- Cel puțin, noi români îi ocolim, deci nu le dăm prilejul nici de discuție, nici de jigniri, nici de nimic, dar în anumite cazuri caută ei un fel de gâlceavă, ca să zic, deci sar de ceva. Nu se pot lăsa de noi, părinții, se iau de copii. Când se iau de copilul nostru trebuie să intervină părintele; când a intervenit părintele sar toți și...

Locuitorii ghetourilor sunt dormici să aibă acces la bunuri comune, dar mai puțin dispusi să contribuie la producerea lor. Este cazul branșării la rețeaia de curent, curăteniei ariilor exterioare, al spațiilor verzi, sau al cablurilor de curent. Unii locatari nu participă la acțiunile comune de curătenie, ceea ce produce fricțiuni între ei și ei care participă. De exemplu, în ceea ce privește electricitatea, cei cu posibilități materiale mai reduse încearcă să nu se conecteze direct de la stâlpul de înaltă tensiune, ci de la alii vecini care s-au conectat deja – eventual de la locuitorii Metrorex, fiind mai ieftin. Refuzul acestora din urmă este de asemenea o sursă de fricțiuni.

- Băi băieți, atâtă discuție, atâtă ceartă, ne-au tăiat firele, au plecat, ne-am dus înapoi, le-am pus, iar au venit, iar le-au tăiat, iar nu s-au înțelese și până la urma a rămas așa: a venit și a discutat cu noi un șef de acolo, nu știu ce funcție avea, dar ne-a zis așa: "20 de familii dintr-un bloc, contractele și flotantul și atunci va face contracte cu noi, cu RENEL-ul, și vin să vă montez."

- O: Și chestia asta de ce? Pentru că nu s-au dus la...?

- Pentru că nu-și dau interesul, da.

- O: Și i-a ajutat cineva? Ati încercat să vorbiti? Cine v-a ajutat?

- Pai, dar ne spunem și noi unul la altul, deci eu pot să-l întreb când ne găsim afară: "Te-ai dus mă să-ti încerc și tu contractul?" (...) "Pai, nu l-am luat". "Dar flotantul l-am făcut?" "A... Pai, să vezi..." "Pai, au ei căte o belă, căte ceva și nu se duc să-și pună flotantul."

- O: Dar sunt șanse să se strângă 20 de

familii care să aibă și viza de flotant?

- Pai, astă... dacă nu vrea lumea să se ducă să se termine mai repede!

- Astă poate să facă numai domnul președinte, să vină să facă.

- Are contractul, n-are viza.
(Interviu de grup, Ghetouri)

- De când a venit căldura, ne place foarte mult să stăm afară, și în primul rând eu suntem nevoia să ies cu cană de cafea și să stau, așa de drag, afară; chiar de nu iese nimănii, stau singură, și nu putem sta, domnișoară, în aşa hal de mizerie, cu cazaunul gol și grămadă de mizerie pe jos. și i-am zis de câteva ori, ștefane hai să strângem câteva feti să facem curătenie, și suntem aceleasi persoane care am ieșit de când stau în bloc: aceleasi persoane, numai noi ieșim. Alții sunt șmecheri? Ei sunt mai șmecheri și noi suntem prosti, că așa vine vorba. N-am încotro decât să iau mătura... am rupt nu știu căci cozi de mătura pe femeile care nu vor să iasă la curătenie.

- E una pe palier la mine, două adică: Tanță și cu Adriana. Se închid în casă și nu ies pur și simplu. Dacă ar crăpa, și nu ies.

- Bătaie mănușă, dacă nu ies afară.

- Dar după ce este aer, și mătural, și stropit, și curătenie de ti-e mai mare dragul...

- Iese cu copiii la plimbare...

- Rujătură, machiată, aranjată, se plimbă prin față blocului, dar la curătenie nu ies.

(Interviu de grup, Ghetouri)

Am vrut să înfrumusețăm și noi în fața blocului, am pus iarbă, am pus garduri, le-am spus cu frumosul să nu mai intre peste iarbă, să calce, că e ceva frumos... Vin și cei mari și-și pun paturile acolo și stau acolo, ca la șatră, ce mai...

(...) Când le lăua lumeni vorbeau tiganii în scară: "ia uite, la dracu", românișă astia nu ne dă și nouă curent"; și decât să ne punem cu ei mai bine ne vedem de treaba noastră, că vin tot timpul la ușă și bat.

(Interviu de grup, Metrorex)

Spre deosebire de ghetouri, blocurile "Metrorex" sunt caracterizate de o densitate ridicată a relațiilor de colaborare:

- Bine, acum primăvara iar se pun garduri. Așa s-a obisnuit. La noi acolo era frumos, am făcut frumos, vine Paștele acuma, facem

bordurile alea ca lumea, cu var. Dar nu ține.

— O: Dar aveți și din astia, care nu ies?

— Desigur, puțini, dar care nu ies.

— La noi, cei care nu ies se taxează la administrație.

— O: Cum, se plătește?

— Da, la membri.

— Chestia asta cu banul nu e impusă, a fost o înțelegere.

— Nu pot să ies, dau banul.

Conceptul de capital social se potrivește cel mai bine pentru a descrie această rețea de relații bazate pe încredere, cu efecte clare de reducere a costurilor de interacțiune și consecințe productive pentru comunitate.

Locuitorii din blocurile "Metrorex" care au acte pe locuințe și plătesc curentul electric și întreținerea sunt nemulțumiți de faptul că locuitorii ghetourilor risipesc constant aceste resurse, pentru care nu plătesc nimic.

Tipul 2: Conflict cu reprezentanți (funcționari) ai unor instituții publice

- Conflictul cu reprezentanți ai Poliției

Până cu aproximativ doi ani în urmă, Poliția instituționalizase un sistem de razii în ghetourile din Zăbrăuți: toți locuitorii erau duși la secție, unde li se luau amprente. Pe lângă razii, amenzile pentru locuire ilegală erau și ele foarte frecvente în ghetouri. Relațiile dintre locuitorii din ghetouri și Poliție erau deci foarte tensioane, ceea ce afecta și relațiile acestora cu alte instituții – precum Primăria și PNUD. Starea de provizorat accentuată de aceste razii făcea imposibilă perspectiva unui proiect pe termen mai lung. Prin urmare, liderii comunitari și PNUD au inițiat un program de colaborare cu Poliția, în urma cărora raziile și amenzile pentru locuire ilegală au încetat.

— Dl. Marian, înainte știi ce au fost blocurile asta? Dacă eu veneam acum nou recalcitrant, recrut, n-aveam unde să stau, auzeam

și eu de zona Zăbrăuți, vedeam aicea că e liberă, că n-avea uși, geamuri, nimic, intram; (...) sau poate eu omoram pe cineva pe stradă și auzeam de zona asta că sunt garsoniere și veneam și mă ascundeam aici. Deci, ca organe de poliție, dângii aveau dreptate că veneau mereu și ne luau și ne dădeau amenzi fiindcă aici se ascundeau infractori. și noi acum să vorbam la modul general și sigur au făcut ce au făcut dl. Boboleanu și cu dl. Bușc. S-a făcut o carte de imobil, s-a trecut fiecare pe apartament. Acuma dacă vreau la Gheorghe Ion să mă duc, mă duc la apartamentul 30 că îl știu după listă.

— Hotelul fugă, nu mai stă.

— Acuma dacă am făcut o greșeală vine și mă ia pe mine personal.

— ... înainte ne dădea cu poliția afară și tot ne întorceam înapoi, ne dădeau amenzi.

— De vreun an încoace nu ne-a mai dat afară cu Poliția. S-a dus președintele, dl. Boboleanu... s-a dus, a umblat peste tot și a zis să nu mai vină să ne ia Poliția și a făcut un bine.

(Interviu de grup, Ghetouri)

Totuși, o consecință a acestui program a fost diminuarea generală a intervenției Poliției în comunitate. Aceasta este în dezavantajul actualelor și potențialelor victime ale furturilor, agresiunilor și amenințărilor, care nu beneficiază de protecție și justiție.

Pe de altă parte, funcționarii Poliției sunt acuzați de partizanat și corupție. Mai mult, interlocutorii noștri din blocurile Metrorex suspectează existența unei rețele a crimei organizate, dincolo de simplele delictele ale funcționarilor:

— Dar v-am spus: noi dacă mergem și anunțăm la astia la Poliție și aia nu trebuie să dai numele. Dacă îți spui că am fost eu și am dat telefon, îla vine mâine și spune: "Vezi că nevestă-tă vine noaptea de la servicii și-i iau gătu".

— O: Dvs. personal?

— Da, personal, soția mea a fost amenințată.

— O: Deci a făcut reclamație la Poliție și ei au aflat.

— Nu, mai întâi a venit sectoristul acasă "Vă rog frumos dați-mi și mie... semnăți aici" și după două zile s-a dus la ală cu dosarul: "Uite cine

mi-a semnat mie – cutare, cutare, cutare... ", deci ce v-am spus mai devreme, e o chestie cumpărată acolo...

– Ei au o organizație de asta... Deci sunt vreo două persoane de asta despre care știe totă lumea, despre ei, care au legătură cu un partid al romilor, cu un partid de nu știu unde.

– Lumea interlopă acolo...

– și aceste persoane vin și iau banii de la toți. A venit șeful la ei acolo și a zis "Bă nene, ăsta mi-a cerut atât". ăștia strâng toți cât au bani, câte 100, câte 50. Face bani și se duce un singur om, deci un intermediar, care dă banii. Asta este, cel puțin, părerea mea și sunt convins de asta.

– Poliția spune: "nene, dacă vîi cu reclamație, spune cum îl cheamă". Ce să spun cum îl cheamă? cine îmi spune mie cum îl cheamă?

– și îi spui cum îl cheamă și vine aici la tine acasă că "mi-a zis Poliția că tu i-ai spus..."

– (...) Degeaba vorbim noi de sectorist, ce mai, se lucrează la un nivel înalt...

– Coruptia foarte mare e de partea lor. Oriunde se duc au bani; scoate banu' și zic: "ăștia îi dau la sectorist bă". N-are rost să aduc argumente, că se știu...

(Interviu de grup, Metrorex)

• Conflicte cu funcționarii de la CONEL

Locuitorii ghetourilor sunt brașați ilegal, cu legături artizanale la stâlpii de înaltă tensiune. Funcționarii CONEL au venit periodic și au tăiat firele, dar fără rezultate durabile. Totuși, în iarna 1997 curentul a fost tăiat pentru trei luni. Aceste măsuri administrative nu declanșează conflicte fizice cu funcționarii, și locatarii sunt conștienți de legitimitatea intervenției punctuale a acestora. Problema curentului este însă centrul preocupărilor lor. După cum am văzut mai sus, accesul la electricitate este sistematic miza unor conflicte de vecinătate.

Să bage lumină să nu mai moară copiii, că astă iarnă au murit 3 copii în bloc și 2 oameni bătrâni!

– și în fiecare an așa e...

– ... iarna astă am dus-o mai bine că nu

prea na-au mai tăiat-o, dar...

– Atunci era teroare... la 3 zile tăiau firele... acum...

– O: și după aceea cam la căt reușeai să le puneti înapoi?

– Păi, imediat cum plecau... puteți să vă dați seama că nu rezistam, aveam copii mici, alții aveau nou-născuți, deci era obligatoriu să se ducă să tragă înapoi.

– O: și veneau din 3 în 3 zile să le taie?

– Da, da!

– Cablurile astăia costă bani, sunt sute de mii cablurile astăia pe care le plătim...

– Sunt 150000...

(Interviu de grup, Ghetouri)

• Conflicte cu funcționari ai școlii

Conflicttele privind tratamentul aplicat copiilor pot apărea fie datorită tratamentului discriminatoriu din partea unor cadre didactice, fie datorită sensibilității exagerate a părinților – sensibilitate pe care locatarii Metrorex o acuză când e vorba despre conflictele dintre copiii lor și cei ai romilor:

Oricum ar fi ei, din ce am observat eu, că sunt de treabă, muncitori, familiști... nu și educă copiii. Dacă, de exemplu... mi s-a întâmplat personal: m-a înjurat un băiețel de 11 - 12 ani, nu știu că are, și dacă i-am spus lui maică-să a zis că mint eu. (...) M-am dus la ea personal și a zis că mint, că dacă mă iau eu de copilul ei...

• Conflicte cu personalul medical

Datorită lipsei unei adrese stable, mulți locuitori ai ghetourilor au avut dificultăți de acces la serviciile medicale. Gravitatea excluderii îi face pe locuitorii ghetourilor să atribuie aceste conflicte identitatea lor sociale (de țigani și mai ales de "zăbrăuți"), mai degrabă decât problemele procedurale (legale) sau bugetare.

Dispensarul de aici l-au pus pentru noi, ne-a dat voie, că înainte nu primea un copil din zona noastră. Când auzea de Zăbrăuți putea să moară copilul aici.

ZĂBRĂUȚI: DIFERENȚE ȘI DIVERGENȚE

— Mă duceam la medic și mă trimitea la mine în sector....

— Unde aveai domiciliul stabil.

— Acuma, s-au luat măsuri și mai vine și prin zonă doctorul. (...)

— O: ...Au existat totuși conflicte, certuri, cu cei de la dispensar?

— Eu știu că nu.

— Da, au existat că nu se mai dă gratuit, Zăbrăuților nu li se mai dau gratuit nici medicamente, nici lapte, absolut nimic.

— O: și alțora li se dă?

— La alții se dă. De fapt la alte sectoare...

(Interviu de grup, Ghetouri)

În același timp locatarii Metrorex descriu conflicte care par să fie cauzate de o neîncredere profundă a celor din ghetouri în personalul medical – în buna lor voință dar și în competența lor:

— Da, și la dispensar să știi că fac urât și la doctoră – ba că nu-i gratuit, ba...

— (...) Că nu le dă gratuit, că nu i-a dat bine, că de ce a trimis-o la spital cu copilul...

(Interviu de grup, Metrorex)

• Confligtiile cu funcționarii Primăriei

Locuitorii ghetourilor se plâng de faptul că nu le este permis accesul în Primărie și de imposibilitatea accesului la beneficiile sociale la care situația lor îi îndreptățește. Conform definiției funcționarilor însăși, problema este procedurală; ea este însă percepță ca o marginalizare de către clienții lor:

O: Cu Primăria, de exemplu, cum vă înțelegeți?

— Foarte bine.

— O: Dar pentru alte chestii – ajutor social...?

— ...acum nu-l mai primim că ne cer multe acte pe care nu avem posibilitate să le scoatem.

— O: De exemplu, ce acte?

— Cere fel și fel de acte și nu știm unde să umblăm că suntem mai incuviți.

— Trebuie de la circa financiară.

— N-ai proprietate, n-ai venituri.

— Astea sunt o piedică, prea multe acte sunt o piedică ca să nu îi dea omului.

— și știi pe cineva pe aici în Zăbrăuți care să ia ajutor social?

— Nu, nici...toți sunt amărăți, toți au copii mulți și ar vrea să-și ia și nu se poate.

S-au dus mulți, multe cazuri s-au dus din blocuri să dea din..., să plătească la RENEL direct, pentru că nu au vrut să-i dea lui domnul Boboleanu în mâna și, să mor eu, aveți cuvântul meu, i-a trimis înapoi: "Nu-i strâng eu, strângeți-i la domnul Boboleanu, ca eu nu vreau să-mi veniți să mi se facă tigănie la RENEL. Aveți un șef, răspunde cu totul, vă dă la mâna..."

(Interviu de grup, Ghetouri)

Tipul 3: Confligtiile între membrii unor comunități și liderii lor interni (comunitari) sau externi (lideri politici)

Susținerea celor doi lideri în comunitate este foarte mare. Există însă și conflicte, care merg de la amenințări până la răpire sau violență fizică asupra liderilor. La rândul lor, aceștia au recurs episodic la amenințări sau mutări ale unor persoane turbulente, care au fost percepute ca evacuări. Confligtele pornesc în special de la distribuția unor resurse prețioase ale comunității – cum ar fi camerele. Suspiciunile tin și de utilizarea pe care liderii o dau banilor comunității – și anume banilor de întreținere și a încasărilor privind curentul electric. Aceste suspiciuni sunt desigur imposibil de evitat, mai ales în condițiile de informalitate și deci lipsă a transparenței în care sunt siliți să lucreze deocamdată cei doi lideri.

Aici la noi în bloc un turc de la etajul trei s-a băut cu dl. Boboleanu. Ce au făcut ei noaptea acolo, că erau beți, l-au tăiat pe față pe unul, îl a apărut cu ochii umflați, și a doua zi că dă pe toți turcii afară. Deci ce contează că s-a băut cu ală? și vine și mă dă pe mine afară!

— Să vă întreb ceva domnule: de ex. dacă dl. Boboleanu e președinte la blocurile astăzi patru și își zice smeccher sau cum zice el, că am înțeles

problema băiatului, da' dacă mă cert eu cu el personal să zică: vezi că te dau afară...ce e asta? deci am avut o oarecare personală cu tine și apoi zici: Te dau afară. Ce ești dumneata aici? Patron? Ce e asta? Să nu mai fie amenințări.

— Dacă se bătea cu un spitor îi dădea pe toti afară?

— O: și au fost mai multe cazuri sau asta a fost singurul?

— Nu, au mai fost.

(Interviu de grup, Ghetouri)

După cum am văzut, locuitorii din ghetouri se plâng de atitudinea generală a funcționarilor față de ei. Funcționarii de la Primărie și CONEL au preferat să nu aibă direct de a face cu "ghetoștii", ci cu reprezentanții lor – liderii comunitari. Această mediere ducea desigur la ușurarea considerabilă a muncii instituțiilor în cauză, dar a condus pe de altă parte la probleme privind vizibilitatea și legitimitatea acțiunilor liderilor.

Dominul Marian, vă spun eu cu lumina astă cum e. Părerea mea personală este că îi dăm banii lui domnul Boboleanu, 500 de mii de lei, și eu nu văd nimic deocamdată. De ce nu mă duc eu la I.D.E.B..., asta-i lumina? Da? Să spun: "Poftim banii, da-mi o chitanță, dumneata de la I.D.E.B!".

— Cu stampila...

— stampila I.D.E.B -ului sau RENEL -ului, și atunci eu am o garanție că mi se dă drumul la lumină. Ce garanție am eu când îi dau banii lui...?

— Pău, nu v-a arătat factura, mânca-v-ăși? Eu știu că banii care s-au strâns s-au vărsat în cont.

(Interviu de grup, Ghetouri)

În lipsa accesului direct la instituțiile statului, siliți să recurgă la medierea liderilor, locuitorii din Zăbrăuți au devenit suspicioși. Medierea este resimțită ca un serviciu oferit de lideri în regim de monopol, și care devine practic o constrângere.

Conflictul cu unii lideri ai Partidei Rromilor este centrat pe aceleasi teme ale suspiciunii: camerele și banii comunității. Liderii Partidei Rromilor îi acuză pe liderii

comunitari de abuz în folosirea banilor locuitorilor, în timp ce ei sunt acuzați de către majoritatea locuitorilor că vor să preia blocurile lor pentru a-i da ulterior afară și a încrești camerele clienților lor. Locuitorii îi acuză de asemenea de demagogie și încercări de manipulare:

— Partida Romilor ne-a dat conserve de căini.

— Dar parcă eram căini; vezi Doamne...când au venit cu ajutoarele alea în loc să vină aceia ne-a trimis tocmai în Sebastian.

— O: Cine v-a chemat acolo?

— Dl. Stefan, de la Partida Romilor. și, vezi Doamne, ne-ar chema la ei acasă să ne dea... și când au văzut că se bate lumea pe niște ajutoare (că ei aduseseră câteva cutii)...

— Lumea nu știa să citească, alții știau puțin ...

— Nu știa care să ia mai repede când au văzut puțin acolo față de ce se auzise, că vin 2 TIR-uri...

— Au dat o jumătate de TIR și unul și jumătate l-au oprit ei ...

— A oprit dl. Păun un TIR jumate și l-a trimis în piață la Rahova la ce și-a făcut el acolo, și jumătate de TIR a zis "hai mă să-l aruncă la tiganii ăia din Zăbrăuți".

(Interviu de grup, Ghetouri)

Nicu Păun vrea să ia el tot aici, să fie el al nostru, deci să nu mai fie Boboleanu, să fie el.

— Dar, în primul rând, noi nu suntem de acord să fim în partidul lor.

— Cu toate că este tigan, Nicu Păun, noi n-am vrea să fie el președintele acestor blocuri.

— Pentru că atunci când a murit o femeie la parter, n-a venit Nicu Păun să o ia, deci Bușă și Boboleanu au luat-o din bloc în bloc pentru ajutor. Așa amarăți cum suntem am dat toți mâna de la mâna, s-au dus la Primărie și au reușit (...).

— O: și spuneți-mi, dacă vine Nicu Păun, și voi nu-l vreți, ce faceți?

— Deci ne revoltam, și ieșim toate blocurile afara și ajungem foarte departe, ca să ne lase administratorul și președintele.

— Nu neapărat pe Boboleanu, dar pe el (Nicu Păun, n.n.) îl refuzăm total.

(Interviu de grup, Ghetouri)

Tipul 4: Conflicturi între lideri

ACESTE conflicte sunt însoțite desigur și de tensiuni la nivelul liderilor propriu-zisi, în special între cei comunitari și cei extracomunitari (politici):

O: Să înțeleg că domnul Nicu Păun și domnul Bobolcanu se înțeleg sau nu?

- Voci: Nu se înțeleg.

- L: Nicu Păun vrea să ia el tot aici, să fie el al nostru, deci să nu mai fie Bobolcanu, să fie el.

- L: Acum două săptămâni domnul Păun i-a zis așa: "Am să-ti fac bucata și ai să ajungi de o să dai explicații pentru tot ce s-a întâmplat aici și pentru toți banii pe care i-ai mâncaț". El n-a mâncaț nici un ban. Tot ce a făcut aici se vede, a arătat actele.

(Interviu de grup, Ghetouri)

Tipul 5: Conflicturi cu intruși

Participanții la interviuri au insistat asupra prezenței unor "intruși" în comunitate: în special grupuri de tineri care vin în cartier, petrec, fac zgromot, tulbură linia publică. Aceștia sunt de fapt rude ale locuitorilor din comunitate, atrași probabil de relativa libertate din această zonă. Zăbrăuțiul este o zonă propice infracțiunilor și infractorilor, deoarece controlul social este foarte slab (relativ la provocările care î se aduc); atât cel instituționalizat prin Poliție, cât și controlul comunității. Oamenii resimt Zăbrăuțiul ca pe un teren al nimănui, în care tot felul de necazuri se pot întâmpla fără să te poți opune.

Locuitorii ghetourilor se plâng nu numai de daunele propriu zise, dar și de renumele prost pe care îl poartă tot ei de pe urma acțiunilor zgromoase ale intrușilor. Ei sunt cei cărora li se iau amprentele în cazul unor probleme serioase, și ei rămân cu o imagine proastă.

Tipul 6: Conflicturi datorate stigmatizării

Atât locuitorii din blocurile vecine, cât și locuitorii din Zăbrăuți resimt

faptul că sunt numiți "ghetoși" – ei, cât mai ales copiii lor. "Ghetoșii" se rușinează să primească musafiri și chiar să își declare adresa. Copiii se plâng părinților de faptul că sunt întâia a ironiilor colegilor și poate și a personalului didactic sau medical din școală.

În același timp, poate în replică, și unii dintre romi îi consideră pe români demni de dispreț și îi strigă "moldoveni" sau "români" cu intonație jignitoare.

O: ... cum îi tratează copiii din alte clase?

- Îi văd cu alți ochi cei de la alte clase: "Ia uitati tiganii din Zăbrăuți!" Alții strigă "ghetoșii", astia de la noi mai...

- O: Le zic "ghetoși" acolo?

- Da, copiii între ei.

- Deci băiatul nostru l-am dat la școală; am vrut să-l dau și eu aici unde s-a întâmplat asta că-i mai aproape, am auzit că sunt și niște ajutoare cu caiete... și poate se întâmplă să n-am, zic am acum, dar la anu' poate nu mai am aşa bine... zic că acolo un caiet, un pix în plus... și n-a vrut băiatul: "nu mă duc eu acolo tati!" "De ce?" "Păi să mă facă aia pe mine ghetoist, să rădă de mine? Ce eu sunt ghetoist?"; și l-am dat la școală generală în Sebastian, la școala normală.

- O: Dar numai români din alte clase răd de ei sau și alți romi care sunt în alte clase sau care stau în alte zone?

- Care stau în alte zone; păi da, aia răd; da' răd de grupul astăzi care e de aici din Zăbrăuți: "Voi suntem ghetoși, noi nu suntem..." ... sunt niște chestii... și copilul vine și spune acasă; aicea unde suntem, dl. Marian, e ură de rasă; noi suntem decăzuți în zona asta.

- Când aflu de Zăbrăuțiul...

- Suntem desconsiderați.

(Interviu de grup, Ghetouri)

- După parerea mea eu cred că există o mare invidie între noi și ei.

- O: De ce?

- Așa mi se pare mie pentru că oricând numai așa îl auzi: "Bă românilor"! Sau "Bă moldovene"!

(Interviu de grup, Metrorex)

Reglarea conflictelor din Zăbrăuți

Frecvența furturilor și scandalurilor le face să devină ceva "obișnuit", mai ales în interiorul vecinătății ghetourilor, în care majoritari sunt rromii. Poliția preferă să îi lase "să se descurce singuri", pe baza presupozitiei că populația de rromi are propriile mecanisme justițiale, cum ar fi staborul, judecata tradițională țigănească.

- O : și cum vă apărăți ?

- Sunt mulți care nu au rude aici și nu pot să apeleze decât la Poliție, Poliția nu se bagă...

- O : și cine se bagă ca să aplaneze conflictul?

- Tot noi, niște vecini pe care îi aveau și ei aşa mai în putere și interveneam.

- O : Ce înseamnă în putere ?

- Mai renunț, cunoscut ca șmecher.

- O : La Poliție se ajunge peatru...?

- Rarități.

- De astă și intervenim ca să nu se ajungă la scandaluri; că dacă face asta de lângă mine mă gândesc că vine Poliția și atunci ne afectează pe toți, îi ia pe toți. Dacă se întâmplă un scandal în bloc acuma vine și ne ia pe toți, și amenzi, și nenorociri. Deci nici nouă nu ne-ar plăcea să fie scandal și...

- O : La Poliție nu prea se ...

- (...) Nu e un bloc civilizat cum sunt alte blocuri, dar poate o să devină; nu se ajunge la judecată, și poate eu îi dau una, îmi dă și el mie una și apoi zicem : " Hai să ne împăcăm ". Până ajungem noi să dăm în judecată...

(Interviu de grup, Ghetouri)

Instituția staborului nu este însă prezentă în Zăbrăuți. Deși se bucură de legitimitate, staborul nu este o practică frecventă. Se pare că în Zăbrăuți a avut loc un singur stabor până acum (conform evaluării unuia dintre liderii comunității). Printre motive se află lipsa persoanelor mai în vîrstă, care ar putea fi judecători, și probabil nu în ultimul rând lipsa mijloacelor materiale pentru a plăti un judecător. Staborurile sunt înlocuite cu aşa-numitele

amenzi, care sunt aplicate nu de o a treia parte, ci de una dintre părți celei de-a doua. Aici este vorba evident despre justiția făcută de cel mai puternic celui mai slab. Cei fără putere, cei care "nu au spatele acoperit" sunt cei care au de două ori de pierdut: o dată prin infracțiunile ce sunt comise pe seama lor (furturi, violență), și a doua oară prin aşa-zisa "dreptate" care li se face în absență implicării Poliției.

Chiar dacă staborul ar funcționa, există diferențe importante între principiile acestuia și principiile justiției române: "Este ilustrativă în acest sens descrierea pe care un lider de frunte al romilor (Ion Dumitru Bidia) ne-a dat-o filosofiei sistemului juridic tradițional etniei lor: așa numitele *klisuri*, forme de judecată încă în funcție în multe dintre comunitățile de romi. Klisul se fundează nu pe principiul roman al unor norme universale a căror respectare riguroasă este o cerință primordială (*fiat justitia, pereat mundus*) ci pe principiul restaurării echilibrului social concret, opus echilibrului unei justiții abstractive. (...) Este un mod de a face justiție specific comunităților mici, cu o înaltă coeziune socială, arhaice, în contradicție flagrantă cu filosofia justiției moderne. (...) și pentru că judecata trebuie să restabilească un echilibru natural, iar nu unul menținut prin intervenția unei autorități exterioare, ea ține seama și de puterea relativă a părților implicate." (Zamfir E., Zamfir C., coord., p.32). Aceste particularități ale justiției tradiționale a rromilor o fac să nu fie potrivită unei vecinătăți multi-etnice integrate într-o societate modernă, așa cum este Zăbrăuțiul. Prezența eficientă a Poliției este absolut indispensabilă pentru menținerea echilibrului social în zonă.

Între țigani, conflictele apar mai degrabă de-a lungul diviziunilor de "neamuri" decât în interiorul neamurilor. Neamurile reprezintă o resursă importantă a supraviețuirii în Zăbrăuți: ele sunt cele

care stau în spatele persoanelor individuale, și care intervin reparatoriu în cazul în care unul dintre membri este afectat de vreo nedreptate. În aceste condiții, cei care locuiesc fără familie în Zăbrăuți sunt dezavantajați din start. La fel este cazul celor care nu sunt dispuși să recurgă la violență pentru a-și rezolva problema. În lipsa protecției instituționale (a Poliției în special), cei care câștigă sunt cei care au acces la capital relațional și care sunt dispuși să recurgă la violență ca soluție ultimă, definitivă.

În acest sens, construirea unei noi secții de Poliție și a unui birou chiar în comunitate este binevenită.

Difuziunea și escaladarea conflictelor de vecinătate

Un caz specific de difuziune a conflictelor și tensiunilor îl reprezintă problemele familiale. Între membrii familiei apar discuții încinse, privind tacticile de prevenire a interacțiunilor neplăcute cu vecinătatea:

(...) Am ajuns la ceartă cu soția mea. (...) Eu am spus una, că a spus alta și...mă rog, s-au calmat lucrurile, dar a ajuns să-mi spună: "Păi tu, ca părinte, vrei să mă duc jos să mă bată ăia" și...mi-a venit greu. (...) De multe ori mai e și copilul că-i zic: "Bă, din cauza ta să am probleme cu țiganii", dar copilul ce să facă, se duce afară, se joacă, se îmbrâncesc copiii, se aia, ca copiii...

(Interviu de grup, Metrorex)

Locatarii blocurilor "Metrorex" se jenează să primească musafiri; atunci când o vizită este inevitabilă, pot apărea tensiuni și situații penibile:

Să spun sincer, mi-e rușine să-mi invit părinții de la țară la mine sau neamuri sau...
 - Ce părinții, să-ți vină de aici cineva...
 - O: Cum, n-au venit niciodată?
 - Părinții mei n-au venit aici unde locuiesc. Unde am locuit în Militari, au venit. Dar ce să vă... a venit cineva cu soția să se opereze la

mău, neavând pe nimic a venit la mine și mi-a zis: "Bă, cum poți să trăiești în halul asta?", deși el locuiește în Bârlad, vă dați scama, Bârladul e un oraș minor, și zice "Cum poți să trăiești aici în zona asta?" Ce răspuns să-l dau eu? "Ce să fac mă, copiii la școală, unde să plec?" și m-am simțit foarte prost când mi-a spus vorba asta.

(Interviu de grup, Metrorex)

Tensiunile și frustrările sunt amplificate de sentimentul de neputință pe care îl încearcă cei implicați fără voia lor în diferite situații conflictuale. Fie că este vorba despre fururile din autobuze sau despre interacțiuni nedorite în propriul bloc, regula de aur este tăcerea:

Mi s-a întâmplat că am avut geanta în față și mi-au tăiat-o. (...)

- O: și n-ai văzut cine a fost acolo?

- Da' nu poți să zici nimic.

- Chiar dacă vedem își arata cuțitul și poți să mai zici ceva? Nu mai zici nimic.

- Sunt căte patru - cinci.

- Asta am văzut-o eu. Veneam cu nevasta-me de la piață de la Rahova dar eu am observat din stație că umbra cu o revistă sau un ziar sau ceva pus pe mana, și i-am spus lui nevasta-me, eu aveam două plase, că una și s-a uitat la mine așa... I-am spus lui nevasta-me: "Vezi că avem "controlori", viața de buzunar". "Da' de unde știi?" Uite ai să vezi acum"; ne-am postat așa pe un scaun și i-am zis: "Trage cu coada ochiului"; un urcat doi la mijloc, doi la spate...

- și te împing...

- După care s-au grupat toți la mijloc, s-au prins unul de ambele bare așa, altu' de partea cealaltă și aia de la mijloc operaau la o femeie - i-au tăiat geanta, la ună n-au reușit să-i ia că a simțit femeia... în piață la Ferentari au coborât; au coborât și-i zic lui nevasta-me: "Uite că n-au reușit să ia nimic", da' ea: "Taci din gură!"

- Într-adevăr avea și ea dreptate; nu trebuie să le dai lor o scânteie că...

- O: Dar nimenei nu le zice nimic?

- Nimic domine', toată lumea mută și eu, fierbea sângele în mine, nu mai puteam că... vizibil domine', vizibil bagă mâna în buzunar.

- O singură femeie a observat și și-a tras geanta, românii n-au zis nimic!

- Viața sunt pericol!

(Interviu de grup, Metrorex)

- Intră în scară și nu pot să ieși să zici ceva.

- Nu pot. Sau și pe scară, dacă stau tigâncile, noi nu le zicem nimic că stau la noi în bloc, că n-avem curajul să le zicem, că se iau de noi.

- (...) Dacă îi spun la o tigâncă ceva sătoare după aceea: "Fă moldoveanco; făce-ți-as, drege-ți-as...", așa că mai bine tac din gură.

- Da, lași de la tine ca să nu se mai întâmpile discuția asta.

- (...) Noi români suntem un pic lași.

- Suntem, pentru că... frica asta!

- E civilizația bănuiesc, suntem civilizații...

(Interviu de grup, Metrorex)

Lipsa controlului în interacțiuni conflictuale punctuale conduce la amplificarea problemei. Nu mai este vorba despre evenimente conflictuale, ci despre o istorie, cu învățăminte și morală ei. Actorii nu mai sunt "aici și acum", ci tipuri care transcend prezența fizică a membrilor lor. Nu este surprinzător că logica situației devine cea a luptei dintre bine și rău:

Între noi și ei există ceva ...

- Ne-ar predomina.

- Da, cam aici și asta încearcă. După părerea mea asta urmăresc ei.

- O: In ce sens?

- Din toate punctele de vedere.

- Orice...

- Sa cântă în fața lui cum vrea el.

- Da, au puterea asta și cu forță și cu ură și cu dușmania...

- Nu reușesc cu asta, te înțeapă, îți face ceva...

(Interviu de grup, Metrorex)

O: Spuneați că sunt unii care sunt mai civilizați...

- Da, dar sunt prea puțini față de alții, deci...

- Îi domină majoritatea.

- și predomină asta care sunt mai răi, răutatea predomină bunătatea.

- Acolo e vorba de lupta dintre bine și rău, și singura soluție să avem o viață liniștită... să-i aleagă, să-i strângă pe ăia care sunt cu acte în regulă, care sunt căt de căt oameni muncitori și

sunt corectă într-un bloc, și restul să-i evacueze! (Interviu de grup, Metrorex)

Regăsim în această situație importanța pe care controlul problemei (Fischer, citat în Deutsch, p.171) o are asupra dinamicii conflictului: "Capacitatea de a controla importanța a cea ce este percepție ca fiind litigiul într-un conflict poate împiedica conflictul să ia un curs distructiv. (...) În general, conflictele 'aici-acum-acesta', care sunt localizate în termenii acțiunilor specifice, delimitate, și consecințele acestora, sunt mult mai ușor de rezolvat constructiv decât conflictele care sunt definite în termeni de principii, elemente precedente sau drepturi, unde problemele transcend timpul și spațiul și sunt generalizate dincolo de acțiunea specifică asupra personalităților, grupurilor, raselor sau altor categorii sau grupuri sociale" (Deutsch, p.171).

Escaladarea conflictului prin abstractizarea mizei este favorizată și de strategia de evitare a contactului pe care o au locatarii Metrorex sau chiar unii locatari din ghetouri.

Cel puțin, noi români îi ocolim, deci nu le dăm prilejul nici de discuție, nici de jigniri, nici de nimic...

- (...) Când le lua lumina vorbeau tiganii în scară: "ia uite, la dracu", români astia nu ne dă și nouă curent"; și decât să ne punem cu ei mai bine ne vedem de treaba noastră, că vin tot timpul la ușă și bat. Sau veneau cu sticla de lapte: "Hai dați-mi voie să încălzesc și eu laptele la copil că ne-au luat lumina." (...) și mai bine ne vedem de treabă că stau tot timpul pe capul nostru după aia: cum le dai puțină atenție nu mai scapi de ei. (Interviu de grup, Metrorex)

Observăm că stereotipul romilor este structurat pe două dimensiuni distincte: violență – verbală și fizică, pe de o parte, și umilință (folositor tactic), pe de alta. Cea de-a doua dimensiune este ceea ce E. Zamfir și C. Zamfir numesc "o atitudine specifică defensiv/ofsensivă":

"autodenigrarea și autoevaluarea negativă – 'sunt un biet tigan' – transmiterea mesajului non-violenței, dar combinată cu presiuni de obținere a unor surse: cerșetorie, vorbă multă, rugămintă – este ceea ce se numește de obicei în mod peiorativ "tiganie" – autoînjosire pentru a stârni milă și a da una din resursele disponibile" (Zamfir & Zamfir, p.31):

...Am fost în concediu, că dacă eram acasă, nu știu ce făceam: copiii s-au jucat și unul dintre ei are un copil handicapat. S-a întâmplat și a căzut vina pe ai mei că au dat cu ușa (usile sunt de fier) și i-a rupt degetele lui ăla. Au venit tiganii la mine la ușă, la nevastă-mea. Bine, ei n-au venit cu "că ti-l tai, că ti-l fac" (...) și venea "dă-mi 10.000, dă-mi 5.000" până... (...) Nevastă-sa venea, nu el, că el era plecat sau Dumnezeu știe... (...) și azi aşa măline aşa, până i-am zis: "Mai fermeie, dacă crezi că la mine e casa de venit, te înseli".

(Interviu, Metrorex)

Totuși, dimensiunea defensiv / ofensivă pare secundară în raport cu cea ofensivă pur și simplu. Este vorba mai ales despre violență verbală dar și de cea fizică, mai puțin frecventă dar mai impresionantă, a cărei simbol este cuțitul. Această dualitate a stereotipului nu lasă loc practic pentru nici o aşteptare favorabilă de interacțiune. Raționamentul pe care îl determină este: dacă potențialul interlocutor rrom nu este violent fizic, foarte probabil că va fi violent verbal; iar dacă nu va fi violent verbal, foarte probabil că va apela insistență la milă. Posibilul inițiator al unui contact simte astfel că nu va avea nici un control asupra situației, și atunci evită întâlnirea.

Este semnificativă în acest sens posibila soluție pe care au întrevăzut-o locatarii Metrorex:

Noi ne-am gândit la o altă chestie, dar după aia vine aspectul neplăcut – cu un gard împrejurul la aceea trei blocuri (blocurile "Metrorex", n.n.), să izolăm zona...

– Ne izolăm de societate, și aici e aspectul neplăcut...

– (...) E destul loc acolo pentru un parculeț între blocuri, chiar foarte mult.

Vă dați seama că dacă facem pentru copiii noștri ei nu mai au loc, vin tiganii și...

– Da, sar peste...

(Interviu de grup, Metrorex)

Desigur, după cum ei își recunosc, nu este o soluție fezabilă; ea indică totuși disponibilitatea lor spre contact: practic nulă.

Totuși, contacte există. Sunt ele întotdeauna neplăcute? Interlocutorii noștri au amintit de o ocazie în care au vizionat un film împreună:

Apropos de treaba asta, anu' trecut le-a adus un film cu Isus Hristos...

– O: Film?

– Înainte de Paște, vreo două seri la rând...

– L-a proiectat pe ecran mare, afară...

– O: Și s-au strâns numai ei?

– Nu, că n-a fost interzis, și ai noștri și ai lor, cine a vrut să vadă...

– și v-ați dus?

– Da.

– Ne uitam pe geam.

– O: Dar unii care nu puteau să vadă pe geam? Au coborât români să se uite?

– Da, sigur!

– Și eu am stat la scară și priveam.

– O: Și atunci nu s-a mai schimbat un cuvânt, ceva?

– Atunci erau atenți acolo, ce se întâmpla.

– O: și după aia?

– Fiecare lăsi relua activitatea.

(Interviu de grup, Metrorex)

A fost acesta cu adevărat un contact? Interlocutorii noștri înclină să nu îl considere ca atare: a fost o simplă juxtapunere de activități. Distanța până la "scopurile supraordonate" care ar diminua stereotipurile și adversitățile este lungă. Aceasta cu atât mai mult cu cât toate încercările de a construi un bun public comun întregii vecinătăți din Zăbrăuți au eşuat fără echivoc. "Worchel (1986) ne

atrage atenția asupra încercărilor pripite de a utiliza cooperarea intergrupuri ca mijloc de diminuare a conflictelor intergrupuri. Înainte de a porni pe calea cooperării intergrupuri, trebuie evaluate şansele de reușită ale unei astfel de colaborări. În caz contrar, eșecul cooperării intergrupuri va duce la o accentuare a *bias-ului* în favoarea in-group-ului, la învinuirea out-group-ului și va risca, în loc să atenueze, să accentueze tensiunile intergrupuri" (Bourhis et al., p. 149).

Există însă și contacte veritabile – cum ar fi de exemplu relațiile de muncă:

O: Deci ați muncit cu ei?

– Sigur, eu am lucrat personal cu ei. Am făcut o vîlă. (...) Am lucrat cu ei nu o dată, de trei-patru ori i-am luat cu mine la muncă și au lucrat cînd. (...) E chestia că nu eu mă duc să iau oamenii. Eu mă duc și-l cunosc pe X și-i zic astuia seara: "Fii atent, am nevoie mâine de 5-10 oameni", și el îl alege.

– Noi îi cunoaștem pe cei care sunt muncitori adevărați.

(Interviu de grup, Metrorex)

ACESTE CONTACTE SUNT ÎNSĂ SPECIALIZATE ȘI CAPACITATEA LOR DE INSTITUȚIONALIZARE ÎNTR-O REȚEA ESTE REDUSĂ:

O: În condițiile acestea ați avea cu cine să vorbiți – în sensul: "măi, faci și tu ceva acolo"?

– Păi, vorbim cu ăia, dar tocmai ăia cu care vorbim, lucrează!

– Toată ziua sunt la muncă.

– Cine lucrează nu are timp.

– (...) Dar ei sunt la muncă și nu avem cu cine comunica.

(Interviu de grup, Metrorex)

AU EXISTAT CONTACTE CU LIDERII LOCAȚARILOR DIN GHETOURI, DAR ACESTEA AU FOST DE ASEMENEA SPORADICE.

D. Irimia a identificat de asemenea o strategie mixtă de contact: "...discuțiile ei (o infirmieră care lucrează lângă Zăbrăuți, n.n.) cu membrii grupului de țigani arată faptul că ea se înțelege bine cu

ei. Pentru ea aceste discuții fac parte dintr-o strategie de adaptare la vecinătate care o ferește de conflicte și probleme cu ei:

“Deci tu mai stai de vorbă cu ei?

– Așa printre picături. Nu mi-i pun nici chiar în cap. Păstrează o distanță dar și o amicinție ca să n-am probleme dar nu mai mult ca să nu mi se urce în cap.”

(Irimia, studiu nepublicat).

În același timp, D. Irimia observă că persoanele care trăiesc efectiv în zonă au o strategie axată pe interacțiune minimă cu ei, bazată numai pe contactele strict necesare – cum ar fi răspunsul la salut. “Lasă-mă să te las” este atitudinea cea mai frecventă.

Possible soluții ale conflictelor interne vecinătății

Conflicturile și tensiunile din zona Zăbrăuți au un potențial de escaladare ridicat, datorită posibilității de evoluare pe traectoria conflictelor inter-etnice. Contactul între diferenții actori ai interacțiunii este frecvent, dar nu același lucru poate fi spus despre comunicare. Contactele sunt deosebite conflictuale și inițiate uni-lateral.

Comunitatea din Zăbrăuți este într-o criză accentuată a bunurilor publice: infrastructură, curățenie a mediului, liniște, siguranță. Există deci un potențial de cooperare ridicat. Acest potențial nu se actualizează însă decât în interiorul grupului de locatari "Metrorex", fără să includă locuitorii "buni" ai ghetourilor. Aceștia își au propriile rețele de solidaritate, care sunt însă practic sabotate de restul locatarilor din ghetouri. De altfel, "free-rider-ii" sunt o Miză recurrentă a conflictelor de vecinătate.

Aspectele competitive ale interac-

ținilor din vecinătatea Zăbrăuțului sunt fie de domeniul penal (furturile, violența adiacentă jocurilor de noroc), fie reduse ca amplitudine (conflictele pentru camere, de exemplu). Cele din urmă nu au consecințe serioase asupra integrării sociale a comunității. Cele dintâi însă au consecințe dramatice, și contribuie semnificativ la tendința de escaladare a conflictelor.

Care sunt soluțiile avute în vedere de membrii comunității? Perspectiva lor este integrativă⁵ (Vlășceanu, p. 173), considerând că out-group-ul se abate de la valorile minime ale civilizației și că nici un compromis nu este posibil la acest nivel. Integrarea în societate și în comunitate este singura cale de a ajunge la o viață liniștită:

Eu cred că dacă s-ar rezolva cu ei cu contractele, cu casele și restul să-i evacueze, să le facă condiții de apă caldă, apă rece, că nu au, au apă de acolo de unde curge din perete, și lumină, și dacă ar rămâne cei care sunt în drept, poate s-ar liniști...

— Are o adresă precisă, atunci știi unde să-l cauți.

— (...) știi că vine unu' care are acte și poți să vorbești altfel cu el.

(Interviu de grup, Metrorex)

În timp ce evacuarea este un ingredient esențial în toate soluțiile prezentate de interlocutorii noștri, observăm că ea este însotită și de propunerile de ameliorare a condițiilor de viață din ghetouri – inclusiv din partea locatarilor Metrorex. Experiența comună îi face deci pe locatarii Metrorex să fie simpatetici față de dificultățile pe care le întâmpină vecinii lor. Nu este vorba deci despre o respingere globală a problemelor acestora, ci despre o acceptare condiționată. Este vorba în ultimă instanță despre o diagnoză socială a problemelor, și nu etnică. De altfel, latura socială a identității de tigan nu este o nouitate: ea își are cauzele printre altele în asimilarea elitei români în etnia română. D. Irimia observă că persoanele de etnie

români care percep granițele dintre in-group și out-group-ul românilor drept permeabile nu ezită să se asimileze: este vorba despre cei care au un statut material relativ ridicat (Irimia, studiu nepublicat). A. Bălășescu observă de asemenea că termenul de 'tigani' "este în multe cazuri folosit ca o abreviere a unei situații socio-economice precare și nu ca o marcă de identitate etnică" (Bălășescu, p.109). Este însă important de ținut minte că în ochii out-group-ului această abreviere are conotații culturale puternice.

În timp ce evacuarea familiilor "turbulente" este considerată de toți interlocutorii noștri ca panaceul comunității, această măsură nu poate fi luată decât cu sprijinul Poliției. Aceasta este de altfel elementul esențial în reducerea potențialului conflictual al zonei. În lipsa unor mijloace instituționalizate alternative de pacificare, absența justiției nu poate duce în timp decât la escaladarea conflictelor până în pragul violențelor de grup.

Integrarea tuturor locatarilor în sistemul formal de drepturi și responsabilități este premisa "pacificării" zonei. Cât timp infracțiunile – fie și minore – vor fi parte a interacțiunilor cotidiene perspectivele unei integrări sociale a comunității sunt mai degrabă întunecate. Odată acest minimum al normalității atins, dezvoltarea comunitară devine posibilă.

Această integrare în societate (în sensul dat de Tönnies) va elimina delinvența individuală și delinvența structurală ca surse de tensiuni (vezi mai sus Graficul 1). Investițiile în bunuri publice vor putea fi astfel negociate cu mai mult succes.

Slaba integrare a locatarilor ghetourilor în sistemul burocratic (administrativ) are ca efect secundar apariția conflictelor și tensiunilor cu liderii – medieri. Liderii sunt acuzați în special de corupție și folosire ilegitimă a banilor comunității. Aceste acuzații au mai degrabă originea în structura de reprezentare

decât în comportamentul personal al liderilor: este vorba aici despre o problemă tipică a relațiilor de mediere slab formalizate și controlate. Informarea mai intensă este principala cale de reducere a acestor suspiciuni, dar inevitabil ele nu vor putea fi reduse integral. Transparency nu este unica soluție: implicarea directă a oamenilor în lucrul cu autoritățile, accesul lor la informațiile oficiale este o a doua soluție indispensabilă. Creșterea competenței civice a locatarilor ghetourilor și accesul lor direct la ghișeu este o condiție necesară pentru reducerea suspiciunilor față de lideri. Dacă în aceste condiții locatarii vor consuma în continuare la medierea liderilor lor comunitari, aceasta nu va mai avea totuși caracter de monopol și nu se va mai baza pe o relație ierarhică, ci pe o relație orizontală (de "ajutor reciproc" sau de "prestari servicii").

O altă posibilitate de reducere a tensiunilor pe verticală ar fi multiplicarea reprezentanților și mediatorilor din comunitate. Unii dintre participanții la discuții au reclamat, de exemplu, faptul că nu există câte un administrator pentru fiecare bloc:

Ce aș propune eu: la fiecare bloc să aibă fiecare administratorul lui, adică seful de scară; adică să nu avem probleme...

- O: sunt și între blocuri dispute?

- Păi dacă dl. Bușă și dl. Boboreanu s-au mutat în P8 acolo, noi nu mai avem nici un sef de scară, numai noi ne înțelegem, de exemplu la P2. La P3 n-are nici unul, nici la P4 - și aș zice să fie separat că e mai bine!

(Interviu de grup, Ghetouri)

Integrarea comunității: bunuri comune sau individuale?

În Zăbrauji situația bunurilor comune își merită denumirea consacrată de

tragedie ("the tragedy of the commons"). Desigur, reducerea delicvenței individuale și structurale va îmbunătăji situația – dar în cele din urmă totul depinde de capacitatea de colaborare a locatarilor.

Am văzut că locatarii Metrorex sunt foarte competenți în ceea ce privește acțiunea colectivă. Competența lor este civică în adevărul înțeles al cuvântului: include atât dimensiunea cetățenească, cât și dimensiunea administrativă. Locatarii *apelează* la autoritate, dar nu ezită să recurgă la mijloace politice de *presiune* (prezentarea în mass-media a problemei) în caz de eșec.

Nici ghetourile nu duc lipsă de inițiativă și mobilizare; competența politică este însă mai degrabă redusă, predominând competența administrativă, chiar și la nivelul liderilor. Liderii comunitari, Comitetul de Inițiativă și Cooperativa de Consum reprezintă veritabile nuclee ale unor rețele sociale de colaborare. Problema se pune deci în termenii extinderii acestor rețele, și a conectării lor. Odată ce anumite nevoi comunitare sunt negociate și devin obiective comunitare, implicarea oamenilor în construcția de bunuri publice va oferi prilejuri de contact social neconflictual, de cunoaștere și adaptare reciprocă.

După cum am arătat mai sus, soluția activităților comune nu este însă un panaceu, mai ales într-o comunitate cu eșecuri repetitive în acest domeniu și cu nevoi divergente. De aceea, un demers paralel și în egală măsură necesar este acela de individualizare a responsabilităților și beneficiilor – tocmai pentru a evita colapsul. Să luăm ca exemplu apa caldă. În timp ce asociațiile de locatari relativ înstărite își pot permite plata în comun, deoarece veniturile lor le acoperă integral nevoile de consum, nu același este cazul cu asociațiile de locatari săraci: riscul de depășire a consumului sustenabil este mare – iar "plata la comun" încurajează această tendință. Contribuțiile

individualizate sporesc feed-back-ul și deci și raționalitatea consumului. Acest lucru este percepție foarte acută de locatarii din Zăbrăuți:

Fiecare să aibă contoarul lui, nu să fim toată lumea în aceeași oală. Poate eu plec de acasă o săptămână... nu consum și când vin nu vreau să plătesc 500000.

(Interviu de grup, Metrorex)

Concluzii

Zăbrăuții este o comunitate divizată, pe care interlocutorii noștri o definesc ca pe o zonă anomică. Contactele între părți sunt filtrate drastic de stereotipuri care accentuează potențialul ofensiv sau defensiv/ofensiv al interacțiunii.

În același timp, vecinătatea dispune de "insule" depozitare ale unui capital social ridicat. Totuși, bunurile publice în zonă sunt într-o veritabilă criză, datorită acțiunilor numeroșilor "călători clandestini".

Soluțiile propuse de membrii comunității sunt elaborate într-o perspectivă

integrativă, și accentuează rolul reglator al instituțiilor statului. Cele două componente ale soluției propuse de cele două parti ale comunității sunt: evacuarea familiilor "turbulente", pe de o parte, și normalizarea locuirii, pe de altă parte. Aceste două aspecte ar elimina atât delincvenția individuală, cât și pe cea structurală, de grup. Interlocutorii noștri sunt încrezători în consecințele favorabile ale acestor schimbări asupra investițiilor în bunuri publice. De altfel, competența civică, inițiativa și capacitatea de acțiune colectivă dovedită de o mare parte dintre locatarii zonei sunt o garanție în acest sens.

Pentru dezvoltarea bunurilor publice în întreaga zonă este însă esențială existența unei a treia părți, cu capacitate de mediare dar și de sancționare. Implicarea instituțiilor statului în acest sens este inevitabilă. Soluțiile justițiale spontane, ad-hoc ale comunității nu pot fi decât "aproximări" ale unor crizelor precum cele de la Hădăreni și M. Kogălniceanu. Comunitatea este capabilă de dezvoltare, cu condiția ca plasa de siguranță furnizată comunității de instituțiile formale să fie la locul ei.

Note și bibliografie

1. Organizarea interviurilor de grup nu a fost sprijinită și de liderii comunitari domnii Boboleanu și Bușă prin punerea la dispoziție a unui spațiu în comunitate, lucru pentru care le mulțumim.
2. Pentru introducerea conceptului de "spațiu social" ca spațiu de variabile sociale relevante, vezi Sandu D., 1996, p. 114
3. Acest semn nu semnifică absența acestor conflicte, ci faptul că ele nu sunt documentate de cercetarea noastră (aceste conflicte probabil se regăsesc, în măsura în care există, în modelele prezentate – de exemplu, conflicte străini – străini sau alții - alții).
4. Persoane care nu locuiesc în zonă, dar care comit deliciențe pe teritoriul ei
5. "Perspectiva integrativă (în termeni lui Walton și McKersie) sau a relațiilor umane tinde să considere conflictul ca un lucru 'rău', determinat de lipsa înțelegerii, încrederii și deschiderii dintre oameni sau de posibilele disfuncționalități care apar în comunicarea dintre ei" (Vlășceanu, 1993, p.173)
6. În accepțiunea dată de G. Almond și S.

Verba, competența civică este compusă din competența politică (a cetățeanului) și competența administrativă (a supusului): "Competența supusului este diferită de cea a cetățeanului. Cetățeanul competent are un rol în formarea politiciei generale. Mai mult, el joacă un rol influent în procesul de luare a deciziilor: el participă prin folosirea amenințărilor explicite sau implicate, constând într-o formă sau alta

de privare dacă oficialul nu ține cont de solicitarea sa. (...) Competența supusului este legată mai mult de modul în care este conștient de drepturile sale sub autoritatea legilor decât de participarea la facerea legilor. (...) El mai degrabă apelează decât cere." (Almond & Verba, 1996, p. 191 – 192). Ambele aspecte sunt importante într-o comunitate aflată în plin proces de definire legală.

Almond, G., Verba, S., Cultura civică, DU Style, 1996

Azzi, A., "Dinamica conflictelor intergrupuri și modurile de rezolvare a conflictelor" în Bourhis, R.Y., Leyens, J.F., (coord), Stereotipuri, discriminare și relații intergrupuri, Polirom, 1997

Bălășescu, A., Romii construcție identitară. Cazul comunei Cristian, județul Sibiu, în Revista de Cercetări Sociale, 3 / 1997

R.Y. Bourhis, Gagnon, A., Moise, L.C., "Discriminare și relații intergrupuri", în Bourhis, R.Y., Leyens, J.F., (coord), Stereotipuri, discriminare și relații intergrupuri, Polirom, 1997

Deschamps, J.-C., Beauvois, J.L., "Atribuirile intergrupuri", în Bourhis, R.Y., Leyens, J.F., (coord), Stereotipuri, discriminare

și relații intergrupuri, Polirom, 1997

Deutsch, M., Soluționarea conflictelor constructive. Principii, instruire și cercetare, în Stoica-Constantin, A., Neculau, A., (coord) Psihosociologia rezolvării conflictului, Polirom, 1998

Irimia, D., Relația intergrupuri, construcția identității și soluții la problemele de vecinătate. Aspecte ale devianței și infracționalității în grupul romilor din Zăbrăuți, manuscris nepublicat

Sandu, D., Sociologia Tranziției, Staff, 1996

Vlășceanu, M., Psihosociologia organizațiilor și a conducerii, Paideia, 1993

Zamfir, E., Zamfir, C., (coord), Tiganii – între ignorare și îngrijorare, Alternative, 1993